

TÜRKİYE'DEKİ DEPREMİN YEREL SİYASET VE JEO-SİYASİ DURUMA YANSIMALARI

GÖRÜŞ RAPORU

ŞUBAT 2023

(BU YAZI ASBAB İLE ORTAK BİR ŞEKİLDE HAZIRLANMIŞTIR.)

Özet:

■ Merkez üssü Kahramanmaraş'ın Pazarcık ilçesi olmak üzere, 6 Şubat 2023 tarihinde meydana gelen ve Türkiye ile Suriye'de geniş alanlarda yıkıma sebep olan depremin sebep olduğu sonuçlara ilişkin bir tahminde bulunmak için henüz erken olduğu söylenebilir. Türkiye'deki Cumhurbaşkanlığı seçimlerine çok kısa bir süre kalmışken meydana gelen bu deprem, iç siyasetteki belirsizliği artırmıştır. Zira seçimlerin ertelenmesi seçeneği hâlâ masadadır. Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan, 20 yıllık iktidarının en zor zamanlarını geçirirken ve bütün enerjisini afet yönetimine harcamışken, yeniden seçilme şansını artırmak için bu çabalarının merkezine yeniden imarı ve erken iyileşmeyi koyacaktır.

■ Seçimlerin ertelenmesi ihtimal dahilindedir. Böyle bir durumda iki etmen üzerinde durulabilir. Bunlardan birincisi, altyapının zarar görmesi ve yüzbinlerce insanın başka illere gitmek zorunda kalmasıyla ilişkili olan yapısal etmendir. İkincisi ise iktidar partisinin depreme hazır olma seviyesine bağlı olarak kamuoyunda oluşan görüş farklılıklarını değerlendirmesi ve iktidarın içinde bulunduğu ittifakın kamuoyu desteğini olumsuz etkileyecek bir ekonomik yansımayla ilişkili etmendir.

■ Depremde zarar gören iller, toplam Gayri Safi Yurt İçi Hasılanın (GSYH) yüzde 9'unu oluşturmaktadır. Bununla birlikte, ticaret ve sanayi merkezleri olan İstanbul, Ankara, İzmir, Bursa ve Kocaeli gibi illerin depremden etkilenmemiş olması, ekonomik zararın da çok uzun vadeli olmayacağı değerlendirmesini yapmaya imkân tanımaktadır. Ayrıca, İstanbul, Antalya ve Edirne gibi turizm merkezlerinin de zarar görmemesi göz önüne alınmalıdır.

■ Orta vadede depremin sebep olduğu ekonomik kayıplar hakkında bir fikre varmak için erken olduğu söylenebilir. Yanı sıra, söz konusu kaybın getireceği yükün ağırlığı da Ankara'nın yeniden imar için başlatacağı çalışmalara gelecek dış desteğe bağlı olacaktır. Bu desteğin büyük çoğunluğunun Körfez ülkeleri, Avrupa Birliği (AB) ve ABD'den geleceği beklenmektedir. Ayrıca, Çin ve Rusya'nın da Ankara'ya bu anlamda destek vermesi muhtemeldir.

■ Deprem sonrası uluslararası güçlerin Türkiye ile gösterdiği dayanışma, jeo-siyasi hesapların bir tarafa bırakıldığını anlamına gelmeyecektir. Türkiye, Avrupa ülkeleri ve ABD'den gelecek desteği dikkatle takip edecek ve bu desteğe siyasi bir mesaj gözüyle bakacaktır. Çin'in tavrı belirsiz olmakla birlikte, Rusya'nın desteğinin özellikle Batılıların yetersiz kalması halinde Türkiye'ye yönelebileceği unutulmamalıdır. Katar'ın bu sürece etkin bir şekilde katılacağı beklenmektedir. Suudi Arabistan ve Birleşik Arap Emirlikleri'nin (BAE) bu sürece katılımı da Türkiye ile olan stratejik ilişkilerine ne kadar önem verdiklerine dair ipucu verecektir.

Giriş:

■ Türkiye'nin güneydoğu illeri ile Suriye'nin kuzeybatısındaki bölgeler, 6 Şubat 2023 günü peş peşe meydana gelen iki büyük depremle sarsıldı. Kahramanmaraş'ın Pazarcık ilçesi merkezli ilk depremin şiddeti, 7.7 olarak ölçülürken, birkaç saat sonra yine Kahramanmaraş'ın Elbistan ilçesi merkezli olmak üzere meydana gelen ikinci depremin şiddeti ise 7.6 olarak ölçülmüştür. Bununla birlikte, merkez üssü Gaziantep'in İslahiye ilçesi olmak üzere 6.5 büyüklüğünde bir deprem daha meydana gelmiştir. Türkiye'nin son 100 yılda yaşadığı en büyük depremler olarak kayıtlara geçen bu depremler, büyük bir felakete sebep olarak şu ana kadar 41 bini aşkın insanın ölümüyle sonuçlanmıştır. Suriye genelindeki ölü sayısı ise resmi rakamlara göre şu ana kadar 5 bin 800 civarındadır. Otoyol ve havalimanlarında da büyük hasarlar meydana gelirken, Türkiye hükümeti tarafından deprem bölgelerindeki 85 bin binanın yıkıldığı (ya da yıkılmak üzere olduğu) 121 bin 515 binanın ise kısmen hasar gördüğünün tespit edildiği ilan edildi. Hükümet, ayrıca depremin yıktığı 10 ilde (Kahramanmaraş, Adıyaman, Malatya, Kilis, Gaziantep, Osmaniye, Şanlıurfa, Adana, Diyarbakır ve Hatay) 3 aylığına Olağanüstü Hal (OHAL) ilan etti.

Toz Bulutları Dağıldıktan Sonra: Yerel Belirsizlik ve Dış Sükûnet

■ Büyük doğal afetlerin her zaman hükümetlerin planlamaları dışında yerel ve jeo-siyasi sonuçları olmuştur. Fakat bu sonuçlar tek yönlü değildir; muhalefetin afeti hükümetin yeterliliğine dair şüphe oluşturmak için kullanma imkânı olduğu kadar, hükümetin de devletin gücünü kendisini kamuoyuna afetle mücadele eden güçlü bir hükümet olarakta dim etmekte kullanma imkânı vardır. Türkiye'de bu konuda yaşanan bir örneğe baktığımızda, 1999 yılındaki Gölcük depreminin ardından Bülent Ecevit hükümetine felaket sonrası doğru yönetememek noktasında ithamlar yöneltilmiştir. Söz konusu deprem, o dönem ciddi bir ekonomik krizin içinden geçen Türkiye'ye büyük ekonomik zararlar vermiştir. Depremin etkileri, hükümetin güçsüzlüğüne ve ekonomik başarısızlığına ışık tutarken, 2002 yılında Adalet ve Kalkınma Partisi'ni iktidara getiren erken seçimlerin de önünü açmıştır denebilir.

■ Bugün ise Türkiye, belirleyici bir Cumhurbaşkanlığı ve Parlamento seçimlerinin eşiğinde bulunmaktadır. Hükümet, seçimleri Mayıs ayı ortasında yapmaya hazırlanıyordu. Kahramanmaraş depremi ise bu seçimlerin zaten öngörülemez sonuçlarını çok daha belirsiz hâle getirmiştir. Zira, seçmenlerin hüznü ve öfke duygularıyla hükümeti düşürme yönünde oy kullanması olasıdır. Öte yandan, hükümetin de felakete karşı yeterli olması hâlinde seçmenler için güvenilir bir taraf olma ihtimali de bulunmaktadır.

■ Aşağıda, felaketin ekonomi, yerel siyaset ve jeo-siyaset eksenindeki sonuçlarına dair değerlendirmemizi ifade etmeye çalışacağız.

Birincisi: Ekonomik Sonuçlar

■ Depremi vurduğu 10 il, Türkiye'nin toplam nüfusunun yüzde 15'ini oluşturmaktadır (13.5 milyon civarında) ancak diğer illere kıyasla daha fakir iller olduğu söylenebilir. Bu iller, GSYH'nin yüzde 9'unu oluştururken, bunun yüzde 15'ini ziraat, yüzde 9'unu sanayi ve yüzde 8'ini dış ticaret oluşturmaktadır.

■ Deprem bölgelerindeki iller, ekonomik olarak nispeten de olsa önem taşımakla birlikte, ilk değerlendirmeler depremin ekonomik etkisinin sınırlı kalacağını ifade etmektedir. Türkiye'de GSYH'nin yüzde 53'n oluşturan ve ülkenin en büyük 5 şehri olan İstanbul, Ankara, İzmir, Bursa ve Kocaeli'nin yanı sıra, İstanbul ile birlikte ülkenin turizm gelirinin yüzde 76'sını karşılayan Antalya ve Edirne de depremden etkilenmemiştir. Afet bölgesi olarak ilan edilen bölgede bile (ziraat gibi) bazı üretim alanları depremden etkilenmemiştir. Stratejik altyapının uğradığı zarar ise uzun vadeli gözükmemektedir. Hatay Havalimanı'ndaki yıkım (kısa sürede yeniden hizmete açılmıştır) ve İskenderun limanındaki yangın haricinde, bölgedeki lojistik merkezler, anayollar, petrol rafinerileri ve havalimanlarında büyük hasarlar kaydedilmemiştir.

■ Felaketin ve temel maddelerin felaket bölgesine yönlendirilmesinin kısa vadede hükümetin enflasyonu kontrol etme çabalarını etkileyeceği söylenebilir. Buna karşılık seçimlere yaklaşılırken ödeme btcesinin deprem bölgelerindeki yardım ve imar için gönderilen yardımlarla destekleneceği tahmin edilmektedir. Ancak seçim sonrası hükümet ve Merkez Bankası'nın (MB) lkedeki döviz fiyatlarının iyileştirilmesine ihtiyaç duyacağı düşünülmektedir.

■ Hükümetin tahminlerine uygun olarak depremin Türkiye'de yüzde 3.5 oranında bir GSYH bt açığı vermesine neden olacağı tahmin edilmektedir. Gelen dış destek ise bu oranı karşılamaktadır. Yurt içi kalkınmanın da depremden etkileneneği tahmin edilirken, bu etkinin yüzde 3.3 daralmaya sebep olan 1999 depreminin aksine Avrupa İnşa ve İmar Bankası'nın (EBRD) makul bir seviye olarak açıkladığı yüzde 1 oranında kalması beklenmektedir. Yeniden imar çalışmalarının güçlendirilmesinin ise depremin altyapı ve tedarik hatlarında sebep olduğu zararı telafi edeceği düşünülmektedir. Zira yeniden inşa üretiminde de güçlenmesi anlamına gelebilmektedir. 1995 yılında Küba'da, 2004 yılında Japonya'da ve 2010 yılında şili'de olduğu gibi ekonomilerin afet sebebiyle uğradığı zararları kısa sürede telafi ettiği daha önce görülmüştür.

■ Bunların yanı sıra, deprem sonrası hasar tespit çalışmalarının bile henüz sona ermediği ve depremin sebep olduğu ekonomik zarar konusunda kesin bir değerlendirme yapılması için henüz erken olduğu göz önünde bulundurulmalıdır. Bu durum, çeşitli tarafların ne sürdüğü tahminlerin geçişkenlik göstermesine sebep olmaktadır. Örneğin; Türkiye Girişim ve İç Dünyası Konfederasyonu (TÜRKONFED) depremin etkisiyle binaların yıkılmasınının 70.8 milyar dolarlık bir mali zarara sebep olduğunu, milli gelirin ise 10.4 milyar dolar azaldığını tahmin etmektedir. Deprem ayrıca, iç dünyasına da 2.9 milyar dolarlık bir zarar getirmiştir. Başka taraflar, zararın boyutlarının daha düşük olduğunu ifade ederken TÜRKONFED tarafından yapılan 84 milyar dolar

civarındaki bu tahmin soru işaretlerini beraberinde getirmektedir. Örnek vermek gerekirse, [JPMorgan Bankası](#) kaybın 25 milyar dolar civarında kaldığını öne sürerken, Barclays Investment Bank ise henüz bir tahminde bulunmak için erken olduğunu dile getirmiştir.

İkincisi: İç Siyaset ve Seçimlere Yansımaları

■ Büyük bir yıkıma neden olan depremin ardından Türkiye'nin kısa bir birlik ve dayanışma süreci geçireceği söylenebilir. Ancak muhalefetin, AK Parti tarafından sürdürülen asgari ücret zammı ve politika faizinin düşürülmesi gibi ekonomik genişleme programının başarısız olduğunu gündeme getirmek için fırsat kollayacağı da tahmin edilebilir. Bu Türkiye'nin depremin sebep olduğu milyarlarca dolarlık zararı telafi etme gücünü etkileyecektir. Öte yandan, dış yardımların zararı karşılamaktan uzak kalması halinde muhalefetin tezleri güçlenirken, Türkiye yeniden imarın getirdiği yükü tek başına sırtlamak zorunda kalabilir.

■ Buna ek olarak, binaların depreme dayanıklılık kriterlerine uyumlu olmamasının depremdeki can kayıplarının artmasına sebep olduğuna ilişkin raporlar da muhalefet açısından kullanışlı olarak gözükmektedir. Ayrıca, bazı kurban yakınlarının zaman içinde yaşanan kayıpları hükümet ve belediyelerin müteahhit firmaların deprem yönetmeliğinden kaçışına yardım ettiği iddialarını dillendirmeye başlaması da bu imkânı muhalefete verebilir. Bu sebeple, Türkiye hükümetinin onlarca müteahhidi gözaltına alarak, deprem yönetmeliğine aykırı yapılmış binalar hakkında soruşturmalar açtığı görülmüştür.

■ Şehirlerin altyapılarının büyük zararlara uğraması ve yüzbinlerce, hatta milyonlarca insanın yer değiştirmek zorunda kalmasının gölgesinde, deprem nedeniyle seçimlerin ertelenmesi seçeneğinin hâlâ muhtemel olduğu görülmektedir. Seçimlerin ertelenmesi fikrinin AK Parti'nin kamuoyundaki tepkileri ölçerek lehte ya da aleyhte bir durum değerlendirmesi yapmasıyla bağlantılı olduğu öne sürülmektedir.

■ Bu zorlu şartlar altında, Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın 20 yıllık iktidarının en zorlu seçimiyle karşı karşıya olduğu söylenebilir. Bununla birlikte Erdoğan, adeti olduğu üzere seçimleri kazanma ihtimalini güçlendirmek için girişken olmaya ve felaketin yaralarını erkenden sarmak için çalışmaya devam edecektir. Ulusal medyanın büyük kısmının AK Parti kontrolünde olması da onun bu çabalarını halka yansıtmasına yardımcı olacaktır. Bu noktada, Erdoğan'ın 2021 yazında meydana gelen orman yangınlarının aksine bu depremde "Dördüncü Derece Alarm Seviyesi"ni hızlıca harekete geçirdiği göze çarpmıştır.

Üçüncüsü: Jeo-Siyasi Yansımalar

■ Fransa ve Yunanistan gibi Türkiye'nin son zamanlarda jeo-siyasi gerilimler yaşadığı ülkeler dahil bölgesel müttefikler ve aktörlerin deprem sonrası hızlıca Türkiye'ye yardıma koşmasının önümüzdeki dönemde jeo-siyasi gerilimlerin azalmasına ve Türkiye'nin bölgesel ilişkilerinin iyileşmesine sebep olabileceği söylenebilir. Buna karşılık, Yunanistan'ın Ege Adaları'ndaki statüyü değiştirme çabalarına hız vermesi halinde ve özellikle Türkiye'deki seçim eksenli iç ihtilaflar göz önüne alındığında bu iyileşme döneminin kısa süreceği söylenebilir.

■ Uluslararası güçlerin insani yardım çağrılarına hızla cevap vermesi, Türkiye'nin uluslararası arenadaki yerinin yanında, Ankara'nın dış politikasının da başarısını göstermektedir. Zira Rusya, Batı ülkeleri, İran ve hatta İsrail dahil bütün ülkeler, Türkiye'deki arama kurtarma çalışmalarına destek olmak için girişimler başlatmıştır. Hükümetin bu durumu, Erdoğan'ın son zamanlarda sürdürdüğü bölgesel gerilimleri azaltma politikasına bağlayarak, Körfez Ülkeleri, Mısır, İsrail ve hatta Yunanistan'ın hızlı yardımlarının bu politikanın ürünü olduğunu öne süreceği tahmin edilebilir.

■ Katar'ın deprem sonrası yeniden imar sürecine etkin katılımı kesin gibi görünmekle birlikte, başta Suudi Arabistan ve BAE olmak üzere diğer Körfez ülkelerinin tavrında belirleyici olacak işaretin yalnızca gerilimleri düşürme değil, ilişkileri güçlendirme imkânı yaratacağı söylenebilir. Hiç şüphesiz deprem sonrası yapılacak yeniden imar faaliyetlerinin maliyeti, hükümetin son aylarda enflasyona karşı mücadele amacıyla açıkladığı toplumsal ekonomik destek paketlerinin getirdiği yükü daha fazla artıracaktır.

■ Deprem sonrası uluslararası güçlerin Türkiye ile gösterdiği dayanışma, jeo-siyasi hesapların bir tarafa bırakıldığı anlamına gelmeyecektir. Türkiye, Avrupa ülkeleri ve ABD'den gelecek desteği dikkatle takip edecek ve bu desteği, AB ve ABD'den Türkiye tarafından İsveç'in NATO'ya katılımı noktasında gösterilen tavrın değişmesi ve seçimler öncesi iç siyasete etki etmesi için gönderilmiş bir baskı mesajı olarak anlamlandıracaktır. Çin'in tavrı belirsiz olmakla birlikte, Rusya'nın desteğinin özellikle Batılıların yetersiz kalması halinde Türkiye'ye yönelebileceği unutulmamalıdır. Belki Putin, Türkiye'ye mali yardım sağlama gücünü bulamayacak ancak örneğin doğal gaz sevkiyatıyla Türkiye'yi destekleyebilir. Hiç şüphesiz bu desteğin önemi mali destekten aşağı olmayacaktır. Zira bu destek, hükümete diğer yüklerle uğraşmadan bütçesini doğrudan yeniden imar faaliyetlerini hızlandırmaya yöneltmesini sağlayabilir.

■ Deprem etkisiyle Suriye'nin kuzeybatısındaki bölgelerde bulunan zayıf yönetimin sarsılma ihtimali göz önüne alındığında, söz konusu bölgede de toplumsal istikrarı zedeleyen gelişmelerin yaşanabileceği söylenebilir. Deprem, Suriye'de en fazla İdlib ve Halep'i etkiledi. İdlib, Heyet Tahrirü'ş Şam'ın (HTŞ) kontrolünde bulunurken Halep ise Esed rejimi ve Türkiye destekli Suriye Milli Ordusu (SMO) arasında bölünmüş durumda. Söz konusu bölgede, geçimini büyük oranda Türkiye üzerinden gelen insani yardımlarla sağlayan büyük bir nüfus yaşamaktadır. Ancak,

Türkiye'nin deprem sonrası kendi şehirleriyle meşgul olması ve uluslararası yardımların bölgeye ulaşmakta gecikmesi yüzünden uluslararası güçlerin Halep ve İdlib'deki insanların ihtiyaçlarını karşılama noktasında yetersiz kalmasına sebep olmuştur. Bu da bölgede zaten hassas durumdaki toplumsal istikrarı tehlikeye atabilir.

■ 6 Şubat depremi, Türkiye'nin himayesi altında bulunan Suriye'nin kuzeyindeki bölgelerde de büyük bir yıkıma sebep olmuştur. Bu durum, hükümetin ırkçı baskıların seçimlere etki etmemesi amacıyla Türkiye'de yaşayan ve sayıları 3.6 milyonu bulan Suriyeli mültecileri bu bölgede iskan etme planını uygulama şansını azaltmaktadır. Türkiye'de depremden etkilenen illerden başka illere yoğun iç göçün yaşanması ve Suriye'nin kuzeyindeki bölgelerdeki insani dramın yoğunlaşmasının gölgesinde, Türkiye muhalefetinin daha önce olduğu gibi deprem sürecinde de mülteciler meselesini hükümetin aleyhine kullanmaya çalışacağı çok muhtemel görünüyor. Bununla birlikte, mülteci ve yabancı düşmanı ırkçı söylemler, bazı muhalif partilerin ajandasındaki yerini de koruyacaktır. Bu da hükümetin yabancılar ve mültecilerle ilgili geçtiğimiz yıl başlattığı yasal adımlardan vazgeçmesi ihtimalini zayıflatacaktır.

AL SHARQ
STRATEGIC
RESEARCH

AL SHARQ STRATEJİK DÜŞÜNCE KURULUŞU HAKKINDA

AL SHARQ STRATEJİK DÜŞÜNCE KURULUŞU, DEMOKRATİK KATILIM, BİLİNÇLİ VATANDAŞLIK, ÇOK TARAFLI DİYALOG VE SOSYAL ADALET IDEALLERİNİ TEŞVİK ETMEK AMACIYLA, TARAFSIZ VE TITİZ BİR YAKLAŞIMLA ARAŞTIRMA YAPMAYI ÜSTLENEN BİR DÜŞÜNCE KURULUŞUDUR.

research.sharqforum.org

   SharqStrategic

Adres: İstanbul Vizyon Park A1 Plaza Kat:6
No.:68 34197 Bahçelievler / İstanbul /
Türkiye
Telefon: +90 212 603 18 15
Faks: +90-212-603 1665
E-posta: info@sharqforum.org